

אין אנו דור של מתקני תקנות ושל גוזרי גזירות.
אין אנו מרחיבים את גבולות עולי בבל, כשם שאין אנו מוסיפים חגים על
מועדי מקדש ישראל והזמנים

אין להרחיב את כיבוש עולי בבל

קלמן כהנא

עם תום שנת השמיטה הופיע בגליון תשרי של "נקודה" מאמרו של יואל אליצור "אין יוצאים מבעית השמיטה". החלק האחרון של המאמר קורא לקיים את מצוות השמיטה כרוחה וככתבה, קריאה שאנו שותפים לה במלואה. אך דווקא זוהדתנו אתה מחייבת אותנו להתייחס גם לשאר חלקי המאמר.

ההסתמכות על "היתר המכירה" כיום. קלע מחבר המאמר למטרה במיוחד כשקבע שבחוגים מסויימים הפך היתר זה "מפשרה כואבת לאידיאולוגיה". אך מוצאים אנו לנחון להתייחס ולהגיב על גישתו העקרונית וגם על יתאורו את שמירת השמיטה על-ידי ה"ציבור החרדי", ביטוי בו משתמש בעל המאמר.

את גישתו העקרונית של יואל אליצור אפשר לתמצת בפיסקא אחת מתוך מאמרו: "לכל מצווה ולכל חלק בתורה יש זמנים שונים ופרשנויות משתנות מדור לדור". והנה, מתוך גישה זו באים קונסרבטיבים ו"מתקדמים", להחליף חלילה את תורתנו בבורות נשברים אשר לא יכילו מים של תורה. אינני חושד חלילה באליצור שחלקו עמהם; הוא בא להוסיף ולהרחיב חלוחה של קדושת הארץ על כל רחבי ארץ-ישראל, ולא רק על כיבוש עולי בבל, כפי שקבעה ההלכה. הוא בא לתבוע הרחבתה

הרב קלמן כהנא, מחותמי מגילת העצמאות, מנהיגה של מפלגת פועלי אגודת-ישראל, חבר-כנסת מן הראשונה ועד התשיעית, היה במשך 40 שנה חבר קיבוץ חפץ-חיים ומראשי העושים למען שמירת שמיטה כהלכתה.

הרבה פגמים מוצא מר אליצור בארגון אספקת פירות וירקות, שאין בהם חשש לאיסורי שביעית מהסקטור הערבי. ההקפדה החרדית יוצרת כאן לדבריו מחיצות: יהודים שאפשר, ויהודים שאי-אפשר, לאכול אצלם. אמירה זו זהה ביסודה לאמירה שיהודי המקפיד על טוהר שולחנו יוצר מחיצות: הוא איננו אוכל אצל אוכלי חזיר, נבלות וטרפות.

ופגם אחר ישנו. ברוך השם — ומברך על כך גם מר אליצור — הציבור החרדי גדל בריבוי טבעי ועל-ידי חזרה בתשובה וגם על-ידי עליה. והנה פירושו של גידול זה הוא איפוא "ניפוח נוסף של החקלאות הערבית וגידול התלות בה". אפשר גם לומר שלפי גידולו של הציבור החרדי יש גם ניפוח נוסף של העסקת כוח-אדם ערבי בכל מיני שירותים. האם עלינו איפוא למנוע גידול זה בגלל שמיטה, ובגלל מה שקורה בין שמיטה לשמיטה?

גם ציבור הצרכנים בעיר יש לו חלק בשמירת השמיטה למעשה. מניעת טיפולים אסורים בגינות-נוי על יד הבתים, נסיון למנוע איסורים בגינות ציבוריות. בפעולתנו בשמיטה נתקלנו בפרדסנים שומרי שמיטה לשעבר, וחדשים שהצטרפו, ביניהם המכונים "בעלי תשובה". נתקלנו בבעלי מפעלים, לאר-דווקא מייצרי מזון, אלא גם מייצרי מוצרים אחרים המשתמשים בגידולי שדה, שהצטרפו למעגל שומרי שמיטה. נתקלנו בגננים החיים בעיר, שקיבלו עליהם שמירת שמיטה, ובמגדלי פרחים, או מוכריהם, שזכו לקיים מצווה זו. וכינו השנה גם להרחבת מעגל שומרי השמיטה החקלאיים בקיבוץ הדתי, וכמושבים הדתיים והמעורבים.

קרקעות לגויים ודאי שאין שומרים שמיטה. לכל היותר אפשר שמפקיעים את קדושתה, הופכים את הארץ כולה לארץ העמים, מושג אשר מפניו סולד מר אליצור בקשר לשטחים שלא כבשום עולי בבל. והרי יש גדולים וטובים המפקקים בכך אם אמנם הופקעה הקדושה. וכולם מודים (ומר אליצור בתוכם), ש"המוכרים" סומכים על כך שרוב החקלאים לא ישמעו להם ויזרעו ויקצרו וישווקו ככלל השנים, כלומר, לא יקבלו את הוראות ה"מוכרים", המגבילות אותם בעבודותיהם בשנת השמיטה. לעומת זאת אלה הקונים פירות ותבואה של גויים אכן שומרים על מצוות השמיטה. ואני מדגיש זאת מפני שלשם בניית וילות וקוטג'ים ומבני פאר, לשם סלילת כבישים, לשם פיתוח תעשייה ושימוש בכוחות עבודה זולים, לשם פיתוח חקלאות במשך שש שנים שבין שמיטה לשמיטה — לא שמענו יוצאים חוצץ לא את השר שפירא, וכמדומני אף לא את נקודה. נכון הוא שלפיתוח ההתיישבות צריך להשתמש בכוח-עבודה לא יהודי, וכן להקים מבנים שצריך להקים מבנים נוחים ויציבים? אולי צריך להשתמש רק בקרוונים, ולמנוע שימוש בכוח-עבודה לא יהודי? אפשר היה להביא דוגמאות רבות נוספות בענין זה.

ומאידך, "קניית פירות ותבואה של גויים" אולי עזרה להעלות יהודים ארצה. אילו לא היה מתארגן השיוק של פירות וירקות של גויים ע"י אנשי ה"שמיטה", אפשר שהרבה עולים לא היו מגיעים ארצה בשנת השמיטה. אני עצמי נתקלתי בשאלות מעין אלה ע"י עולים פוטנציאליים. אחרי דברי ארגעה שלי הפכו עולים למעשה.

של שמירת השמיטה "לתעשה ולכלל המקצועות החופשיים" (ולמה לא גם למסחר ולמלאכה?), והוא בא להוסיף מצווה שאיננה כתובה בתורה: איסור להיעזר בשירותיו של הגוי.

גישה עקרונית זו פסולה בעינינו. כל המוסיף גורע. אין אנו דור של מתקני תקנות ושל גוזרי גזירות. אין אנו מרחיבים את גבולות כיבוש עולי בבל, כשם שאין אנו מוסיפים חגים על מועדי מקדש ישראל והזמנים, אשר ציוונו גם בימי זכרון מדרבנן. אין זה בגלל "לא מדובשך ולא מעוקצך": הוא בא להשוות, חלילה, מעשי חז"ל וראשונים ואף תקנות נביאים (קידוש הארץ ע"י עזרא הסופר), למעשי דורותינו. ובין גדולי התורה כדורנו, שברוך השם זכינו להם, אין אף אחד שיהיה מוכן לקבל גישה שכזאת.

אין אני רואה צורך להרחיב בנקודה זו. מספיקה ההסתייגות הברורה מהשקפה פסולה זו של יואל אליצור. (1)

אך עלינו להגיב גם על העיוות שבאופן הצגת הציבור החרדי בגישתו לשמיטה. (נעיר מראש, ורק בדרך אגב, כי חבל מאד שמר אליצור נגרר ללעוג לציבור זה בנקדו את המלה שמיטה בסגול תחת הטית, וכדרכם של האנטישמים היהודיים השמים ללעג את קריאת ה"שאבעס". אם נוסח זה מתאים ל-נקודה על המערכת לשפות. אני מקווה שלא — ואני מניח שהיתה כאן רק מעידה חד-פעמית).

לגופו של עניין: אליצור מניח ביסוד דבריו אימרה שהוא מייחס לשר יוסף שפירא: "ישנן שתי דרכים לשמור את השמיטה. אחת על-ידי קניית פירות ותבואה של גויים ואחת על-ידי מכירת קרקעות הארץ לגויים". והנה אף אם ח' שאימרה זו נכונה הרי ע"י מכירת

אין להרחיב את הכיבוש

(המשך מעמוד 29)

ברוך השם, יש שומרי שמיטה רבים בעבודת האדמה. ביניהם אשר עיקר מחייתם על החקלאות, וביניהם שצרכני שמיטה הם ועם זאת קיבלו על עצמם מיגבלות שמיטה מעשיות כמצוות היצרנות — ולא רק הצרכנות. ודווקא אותו ציבור של אנשי "השמיטה המעגל את עינו הרב בהרחבת מעגל שמירת השמיטה של החקלאים. כך זה היה בשמיטה הראשונה בשנת תר"ץ, השנה הראשונה שבה נשמרה השמיטה על-ידי עשרות אנשי קיבוץ חפץ-חיים. גרעיני התיישבות זו, בגדרה ובכפר-סבא, נעזרו עזרה חומרית ורוחנית (ואני מדגיש רוחנית) ע"י אנשי "שמיטה" הקרובים לנטורי-קרתא בירושלים. הופעלה עזרה קונסטרוקטיבית, ע"י קניית פרות, בניית מאפיה וכד'. נרקמו קשרים חברתיים בין אנשי "החלוקה" המושמצים (שלאמיתו

של דבר היו חלוצי היישוב היהודי באה"ק). ובין צעירים האמונים על דרכי תורה עם דרך-ארץ שבגרמניא. ועד היום גאוותם של אותם "חרדי השמיטה על פעלם אז (יעוין נא בבטאון תלמידי ישיבת הגרי"צ דושינסקי שהופיע בשנת השמיטה הזאת ובו זכרונות על פעולותיהם הנחשונות אז). הדבר נמשך כך כל השנים. במסירות שמרו על גחלת השמיטה אותו קומץ חקלאים שהלך והתרכה, ולצערנו הוא עדיין קטן וזעום. יורשה לי להביא דברים ששמעתי מפי שומרת שמיטה ותיקה באחת ממושבות הארץ. היא הכיעה שמחתה על כך שאספקת התוצרת החקלאית השנה היתה כסידרה — ויבורכו כל העוסקים בדבר במסירות עילאית ממש — אך הזכירה שמיטות שעברו: "אז אכלנו את הרשימות שהופיעו בספריו של הרב כהנא".

נזדמן לי השנה חבר צעיר מאחד היישובים הדתיים; ברוך השם הוא שומר שבת, מניח תפילין, מקפיד לא להרכיב כלאיים, וכדומה; ובפיו טענה: "השמיטה איננה

מדברת אלי". ואני, לצערי, מבין. שאלתי אותו: "תפילין מדברים אליך, ציצית מדברת אליך, שעטנו מדבר אליך. אכן על כך חונכת. ועל השמיטה חינוכו אותך שיש אולי גם אידיאולוגיה לא לשמור אותה. היאך תדבר אליך?" כשרבנים גדולי תורה נרתמו לענין השמיטה, ותבעו להשתמש בתוצרת חקלאית שבתיווך אוצר בית-דין, לא תביעה לגמילות חסדים דיברה מפהם — כדברי מר אליצור — ביסוס החקלאות שומרת השמיטה היה לנגד עיניהם. וכשהגאון ר' נסים קרליץ שליט"א יצא מגדרו והעניק תווית הכשר על תוצרת יין של כרמל-מזרחי בפיקוח אוצר בית דין, יוקרתה של השמיטה ושמירתה בקרב החקלאים היו לנגד עיניו.

סיכמו של דבר: יש כהחלט לברך את יוזמתו של יואל אליצור לתכנן מעתה את השמיטה הבאה. תצורף יוזמתו אל יוזמת שומרי השמיטה החקלאים המעוניינים לתכנן כבר עתה את השמיטה הבאה ותצורף אליה גם היוזמה להעמיק את שמירת השמיטה

בקרב חקלאים נוספים נאמני התורה. אבל לא נוכל להתברך ביוזמות אלו אם נשמע לעצתו של אליצור שהרבנות הראשית תמשיך לנהוג לפי היתר המכירה מפני "שאין להפקיר כל אותם החקלאים שאינם רוצים לשבות". ממה נפשך: אם הם שומרי תורה לא ייחזו באותו היתר. לחקלאים מחללי שבת וכל קודש, מאידך, אין צורך בכסות-עיניים זו שלא ייחשבו עבריינים. הם מוכנים ומוכנים ליחשב עבריינים לצערנו ובעוונותינו הרבים.

יעזר נא יואל אליצור בידי כל המוכנים לעזור ויוציא את שמירת השמיטה מן המאבק והמשחק הפוליטי. שמירת השמיטה אף היא מפתח לגאולה, ולא ע"י שיבה גרידא לארצנו נתקן את הגלות אלא על-ידי תיקון חטאינו. ●

1. אנו משתוממים על הסתמכותו של אליצור על פירושים שונים שנאמרו בקשר ליעודי קץ שיוחסו לתקופות מסוימות. ולימוד היתר מכך "לפרש" את המצוות ברוח הזמן ולשנותם אין לבדוק כל קשר עם הראיה, ויש לדחות כחוקק נסיון זה של "פרשנות" המצוות.